

Mirja Paajanen

**HÄMEENLINNAN NAISVANKIEN
HYVINVOINTIIN VAIKUTTANEITA ASIOITA
VUOSINA 1960-1963**

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Joulukuu 2023

TIIVISTELMÄ

Mirja Paajanen: Hämeenlinnan naisvankien hyvinvointiin vaikuttaneita asioita vuosina 1960-1963
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Joulukuu 2023

Kandidaatintutkielmassani selvitin sitä, mitkä asiat vaikuttivat Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan naisvankien hyvinvointiin vuosina 1960-1963. Tutkimuskysymykseni olivat: Mitkä asiat vaikuttivat Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan naisvankien hyvinvointiin vuosina 1960-1963? Alakysymykset olivat: Millaisista asioista arki koostui vankilassa? Mitkä rakennuksiin ja asuinympäristöön liittyvät asiat vaikuttivat hyvinvointiin? Millaiset terveyteen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät asiat vaikuttivat hyvinvointiin?

Aineistona tutkielmassa käytin Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkistoa, tarkemmin eroteltuna sieltä löytyneitä saapuneita kirjeitä, vankien nimilehtiä, vartiopäällikön päiväkirjoja ja lääkärin päiväkirjoja. Aineisto on melko sattumanvaraisesti säilynyttä. Käytin menetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja lähilukua.

Taustateorianä käytin psykologian tohtori Abraham Maslowin kehittelemää tarvehierarkiateoriaa. Teoriassa eritellään ihmisen erilaisia tarpeita, kuten fysiologisia ja sosiaalisia tarpeita. Tarkoitukseni ei ollut tutkielmassa yrittää tutkia, miten Maslowin tarvehierarkia toteutui Hämeenlinnan naisvankien keskuudessa, vaan nimenomaan käyttää teoriaa löytämään hyvinvointiin liittyviä asioita alkuperäislähteistä.

Olen jakanut hyvinvointiin vaikuttaneet asiat tutkielmassani arkeen, asuinympäristöön, terveyteen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen. Keskeisiä löytyneitä tuloksia on, että kaikissa kategorioissa on löytynyt asioita, jotka ovat sekä tukeneet, että heikentäneet vankien hyvinvointia. Arki on rakentunut pitkälti samanlaisina toistuneiden asioiden ympärille, mikä on toisaalta voinut tuntua rajoittavalta, mutta on toisaalta tuonut myös oletettavasti vakautta, mikä on puolestaan hyvinvointia tukeva asia. Asuinympäristössä on ollut tarvetta remontoinnille vankilan eri osien kohdalla, ja korjausta on tarkasteluvuosien aikana alettu suorittaa. Korjausta vaativassa ympäristössä ja remontin keskellä eläminen ovat hyvinvointia heikentäviä tekijöitä. Vankien on kuitenkin ollut mahdollista vaikuttaa asuinympäristöönsä huolehtimalla sen siisteydestä, mikä on hyvinvointia vahvistava tekijä.

Vankien terveyteen ja sitä kautta hyvinvointiin ovat positiivisesti vaikuttaneet mahdollisuus päästä terveydenhuollon palveluiden piiriin, kuten esimerkiksi vankilan ulkopuolelle lääkärille, optikolle ja synnytyssairaalaan. Sosiaalisissa suhteissa vankien hyvinvointiin ovat positiivisesti vaikuttaneet mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen ja mahdollisuus muodostaa jonkinasteisia ystävyys-suhteita. Näiden kääntöpuolena negatiivisesti vaikuttaneina tekijöinä ovat kuitenkin olleet erimielisyydet ja väkivalta.

Avainsanat: Hämeenlinna, hyvinvointi, naisvanki

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Sisällys

Johdanto	1
1. luku: Arki ja asuinympäristö	5
2. luku: Terveys ja sosiaalinen kanssakäyminen	12
Loppuluku	19
Lähteet ja kirjallisuus	22

Johdanto

Tutkimusaiheenani on naisvankien hyvinvointi vuosina 1960-1963 Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilassa. Vankiloiden toimintaa ohjaa lainsäädäntö, nykyään pääasiassa vankeuslaki (767/2005). Laissa säädetään kaikesta vankiloiden toimintaan liittyvästä, muun muassa vankien kohtelusta ja vankeusrangaistuksen tarkoituksesta. Lain mukaan vankeja ei saa asettaa erilaiseen asemaan esimerkiksi sukupuolen tai etnisen alkuperän perusteella, ja vangeilla tulee olla pääsy terveydenhuoltoon.¹

Lainsäädäntöä ei voida soveltaa takautuvasti, mutta lainsäädännön muovautuminen kertoo aina jostakin kehityspolusta. Lainsäädäntö on ainakin idealismin tasolla asettanut perustukset sille, mitä oletamme ihmisten, tässä tapauksessa vankien, perustason hyvinvoinnilta, ja heijastelee osaltaan myös mielipiteiden muutosta. Tällä hetkellä voimassa oleva lainsäädäntö on muovannut olosuhteita vankiloissa, samoin kuin lainsäädäntö on muovautunut ympäristönsä vaikutuksesta. Tarkoituksenani ei ole suoraan yrittää verrata nykyisten vankiloiden olosuhteita menneisiin, vaan lähinnä tuoda ilmi, että lainsäädännön muutos ja nykyiset olosuhteet tuottavat intressin tarkastella, millaista vankien hyvinvointi on ollut aiemmin.

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävä on huolehtia vankeinhoidosta.² 1960-luvulla, ennen Rikosseuraamuslaitosta, tehtäviä hoiti oikeusministeriön vankeinhoito-osasto.³ Organisaation, käytänteiden ja lainsäädännön muutokset on syytä pitää mielessä, eikä yrittää väkisin sovittaa nykyään vallitsevia malleja menneisyyteen.

Naisvankien määrä on ollut aina pieni miesvankien määrään verrattua. Esimerkiksi vuosina 1960-1963 vankimäärät olivat seuraavat:

vuosi	naisvankien lukumäärä	naisvankien %-osuus vankiluvusta
1960	374	5.2
1961	311	4.6

¹ Vankeuslaki 767/2005.

² Vankeuslaki 767/2005.

³ Rikosseuraamuslaitos, *Historiaa*.

1962	283	4.3
1963	299	4.6

4

Naisvangit on todettu omaksi erilliseksi ryhmäkseen miehistä jo pitkään, esimerkiksi mies- ja naisvankien asettaminen erillisiin asumisyksiköihin on mainittu lainsäädännössä jo 1880-luvulla⁵. Erillisten asumisyksiköiden periaate ja naisvankien pieni määrä on luonnollisesti johtanut naisvankien keskittämiseen samaan vankilaan, Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan, josta tuli lopulta Suomen ensimmäinen naisvankila vuonna 2017.⁶

Rikosseuraamuslaitos, ja ennen sitä oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, on tuottanut ja julkaissut omiin tarpeisiinsa paljon tutkimusta, muun muassa vankien hyvinvoinnista. Vangeista on muutenkin tehty paljon tutkimusta eritasoisista opinnäytteistä väitöskirjoihin, niin historian, yhteiskuntatieteiden, sosiologian, kriminologian kuin terveystieteiden osalta, muutamia tutkimusaloja mainitakseni. Useat näistä aloista ovat jo itsessään hyvin poikkitieteellisiä kenttiä, mikä on ohjannut niiden tutkimuksia.

Naisvankeihin liittyvää tutkimusta löytyy jo 1950- 1960-luvuilta. Naisvankien erityisiin tarpeisiin ja ongelmiin miesvankeihin verrattuna on tutkimusten perusteella kiinnitetty myös huomiota ainakin 1970-luvulta asti ja siitä eteenpäin. Esimerkkeinä tutkimuksista voisin mainita Aune Mäkisen *Naisvankien opetus- ja kasvatustyöstä Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilassa* (1952), Sirkka-Liisa Hiidenheimon *Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan naisvankien maassamuutto* (1966) ja Annikki Seppäsen *Naisvankien käsittely: perustuu havaintoihin Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilassa sekä Oulun lääninvankilassa* (1951).

Myöhemmin naisvangeista tehtyjä tutkimuksia ovat esimerkiksi Riitta Leskisen ja Tarja Pösön *Naisvanki vankilassa* (1982), vankeinhoitoasiain neuvottelukunnan julkaisu *Naisvankien erityisongelmat* (1992), Päivi Viitasen *The Health, Work Ability and Healthcare Needs of Finnish Female Prisoner* (2013), sekä Kaisa Tammi-Moilasen *Naisvankiselvitys* (2020). Tutkimukset keskittyvät vahvasti oman julkaisuaikansa

⁴ Pösö, 1986, Liite 2 taulukko, 21.

⁵ Asetus rangaistusten täytäntöönpanosta 39B/1886.

⁶ Tammi-Moilanen, 2020, 41.

tilanteeseen, mutta ottaen huomioon, että niissä on keskitytty myös Hämeenlinnan naisvankeihin, niissä esiin nostettujen asioiden heijastaminen ja yhtymäkohtien etsiminen vuosille 1960-1963 on mielestäni tarkoituksenmukaista. Vangeista löytyy tietysti myös epävirallisempia koosteita esimerkiksi vankien kirjoituksista, sekä elämäkertakirjallisuutta.

Tutkimusasetelma ja metodit

Tutkimuskysymykseni on: Mitkä asiat vaikuttivat Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan naisvankien hyvinvointiin vuosina 1960-1963? Alakysymykset: Millaisista asioista arki koostui vankilassa? Mitkä rakennuksiin ja asuinympäristöön liittyvät asiat vaikuttivat hyvinvointiin? Millaiset terveyteen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät asiat vaikuttivat hyvinvointiin?

Metodina käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Eli olen lukenut lähteitä ja tutkimuskirjallisuutta, sekä jäsennellyt ja yhdistellyt niistä saatua tietoa yhtenäiseksi ja ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Lähteiden vähäisyyden vuoksi olen käyttänyt myös lähilukua: Olen tarkastellut erilaisissa lähdeaineiston dokumenteissa esimerkiksi mitä on kerrottu vankien työskentelystä, ravinnosta, terveydestä ja asumisesta. Olen arvioinut hyvinvointia Maslow'n tarvehierarkiateorian pohjalta, verrannut lähteistä löytyneitä tietoja tutkimuskirjallisuuteen ja sieltä nouseviin samankaltaisuuksiin, sekä soveltanut muuta tutkimuskirjallisuudesta löytynyttä teoriaa tutkimusaineistoon.

Lähdeaineistonani olen käyttänyt Hämeenlinnan läänin- ja keskusvankilan arkistosta löytyviä päiväkirjoja, nimilehtiä ja kirjeitä. Lähteet ovat valikoituneet tähän tarkoitukseen, koska ne ovat itselleni saavutettavissa. Aikarajauksen on osittain asettanut aineistojen saatavuus, mutta mielestäni naisvankien elinoloihin ja hyvinvointiin liittyvän tutkimuksen ulottaminen 1960-luvulle on jatkumoa vastaavanlaisesta näkökulmasta tuotetulle tutkimukselle 1970-luvulta eteenpäin.

Nimilehdet on talletettu huolellisesti ja järjestelmällisesti, mutta loput lähteet ovat melko sattumanvaraisesti säilyneitä, varsinkin kirjeiden osalta. Lähteiden sattumanvaraisuus ja hajanaisuus jättää aukkoja tutkimukseen ja yritän parhaani mukaan tilkitä niitä tutkimuskirjallisuuden samankaltaisten tilanteiden analysoinnilla. Lähteet ovat myös pääasiassa vartijoiden tai virkamiesten tai muiden vankilan työntekijöiden kirjoittamia,

vaikka joitain vankienkin kirjoittamia tekstejä on joukossa. Tämä aiheuttaa osaltaan sen, että voi olla, että niihin on jätetty kirjaamatta henkilökunnan osalta heille epäedullisia asioita. Tutkimuskirjallisuudessakin on kertomuksia erimielisyyksistä ja epäluottamuksesta henkilökunnan kanssa,⁷ joten otan tämän seikan lähdekriittisyydessä huomioon. Henkilökunnan ja vankien väliset suhteet ovat tärkeä asia vankien hyvinvointiin vaikuttavissa asioissa, mutta käyttämistäni lähteistä ei ole kovinkaan suoraan tästä löytynyt tietoa. Tästä syystä olen päättänyt jättää käsittelemättä asiaa tutkielmassani.

Etiikka

Tutkimuksen eettisyys ja sen monipuolinen huomiointi on itselleni tärkeää. Olen päättänyt jättää käyttämättä naisvankien nimiä, sillä tutkimusaihe on arkaluonteinen ja vankien asema yhteiskunnassa edelleen negatiivisesti leimautunut.

On melkein taattua, että osa haluaisi nimensä esille ja osa ehdottomasti ei, joten mieluummin pelaan varman päälle ja en käytä nimiä niiden henkilöiden suojaamiseksi, joille siitä voisi mahdollisesti olla haittaa. Tutkielmassa puhun 'yhdestä naisvangista', silloin kun on tullut tarvetta yksilöidä ihmisiä.

Tutkimuskirjallisuudessa tulee ilmi erilaisia vankijoukkoja, jotka eivät ole kokeneet oloaan negatiivisesti leimatuksi vankistatuksensa takia, sillä he ovat kokeneet yhteenkuuluvuutta muiden vankien kanssa ja vankeuden omaa lähipiiriään yhdistävänä tekijänä, eivätkä he näin ollen ole kokeneet vankeuden heikentäneen asemaansa.⁸

Arkistolähteiden pohjalta nousee samankaltaisia asioita esille kuin tällä ryhmällä, esimerkiksi pitkiä ja paljon peräkkäisiä tuomioita suorittaneita ihmisiä,⁹ jotka ovat saattaneet samaistua tähän ryhmään. Marginalisoidussa asemassa olevista ihmisryhmistä kirjoitettaessa on joskus aiheellisempaa puhua ihmisistä nimillä, sillä se voi antaa heidän olemassaololleen ja identiteetilleen näkyvyyttä.¹⁰ Olen itse kuitenkin päättänyt olla

⁷ Esim. Leskinen ja Pösö, 1982, 92-93.

⁸ Leskinen ja Pösö, 1982, 17-19 ja 36-37. Erilaiset vankijoukot, esim. rikolliseen alakulttuuriin samastuneet ja samastumattomat. Lisäksi Pösö, 1986, 45-46, rikoksen kulttuuriteoria.

⁹ *Nimilehdet*, v. 1960-1963.

¹⁰ Vainio-Korhonen, 2017.

käyttämättä nimiä, sillä tutkimuslähteissä esiintyvistä henkilöistä en voi keneltäkään kysyä, toivoisivatko he heistä puhuttavan heidän omilla nimillään.

Hyvinvointi

Hyvinvointi on kokonaisuus ja vaatii monen asian tarkastelua. Olen käyttänyt psykologian tohtori Abraham Maslowin kehittämää tarvehierarkiateoriaa pohjana hyvinvoinnin arvioinnille.

Niin kutsuttu Maslowin tarvehierarkia koostuu fysiologisista tarpeista, turvallisuuden tarpeista, yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeista, arvonannon tarpeista ja itsensä toteuttamisen tarpeista. Tarpeet on porrastettu fysiologisista eteenpäin tärkeysjärjestykseen, mutta edeltävän tarpeen ei tarvitse täytyä täydellisesti, jotta seuraavan tarve voi alkaa, vaan tarpeet ovat olemassa yleensä yhtä aikaa.¹¹ Olen myös arvioinut hyvinvointia resurssien pohjalta. Resurssit voivat olla aineellisia, esimerkiksi rahaa, tavaroita ja koulutusta, sekä muunlaisia resursseja, kuten esimerkiksi sosiaalisia suhteita.¹²

1. luku: Arki ja asuinympäristö

Asuinolosuhteet

Vankilan pohjapiirrosta ei löytynyt arkistolähteistä. Lähteistä löytyi kuitenkin selvitys tarkastuksesta, joka on tehty Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23.-25.3.1960, missä kuvaillaan rakennuksia ja vankilan muita toimintoja.¹³ Tarkastuselonteossa ei ole eritelty nais- ja miesvankien osastoja kaikilta osin, joten havainnot ovat todennäköisesti koskeneet kumpaakin.

Sotien jälkeen Suomen vankiloita oli systemaattisesti remontoitu, mutta Hämeenlinnan keskusvankilaa ei ollut ehditty vielä perusteellisesti korjata. Vankila oli ollut tarkoitus siirtää pois sijaintipaikaltaan jo 1940-luvulta lähtien, mutta siihen ei ollut vielä 1960-

¹¹Maslow, 1943.

¹²Allardt, 1976, 36-37.

¹³Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

luvun alussa päästy. Naiskeskusvankilan rakentamisesta oli myös keskusteltu, mutta siitäkään ei ollut päästy ratkaisuun.¹⁴

Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankila olivat kaksi erillistä rakennusta tai rakennuskompleksia, joilla on kuitenkin ollut yhteistyötä. Hämeenlinnan lääninvankila oli ollut kattavan remontin alaisena. Sinne oli muun muassa asennettu vesijohdot, viemärit ja WC-laitteet. Remonttiin oli käytetty vankiasuntotilaa, mutta tämän korvaamiseksi oli otettu käyttöön pohjoisselliosasto.¹⁵

Lapsiosasto on sijainnut lääninvankilan alueella¹⁶, mutta muualla on todettu ainakin ruokailun tapahtuneen keskusvankilassa.¹⁷ Varmasti ei voi sanoa, ovatko naisosastot sijainneet keskus- vai lääninvankilan alueella. On myös mahdollista, että osastoja on ollut kummallakin alueella. Jos naisosastot ovat sijainneet lääninvankilassa, tällöin remontin vaikutukset, ja toisaalta myös hyödyt, ovat vaikuttaneet naisvankien hyvinvointiin. Remontin myötä epäsiisteys ja melu ovat varmasti lisääntyneet, mikä on hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttava asia. Pidemmällä ajalla hyvinvointi on kuitenkin todennäköisesti lisääntynyt parannusten myötä. Remontin ja parannusten loppuunsaattamisesta ei ole tietoa, joten on vaikea arvioida, ovatko vuosien 1960-1963 vangit jo hyötäneet parannuksista. Vuonna 1960 vankilassa olleet ovat varmasti joutuneet elämään remontin haittavaikutusten kanssa.

Selonteossa mainitaan eniten korjausta vailla olevan yöselliosaston, sairaalan ja keittiön. Päiväselliosaston kerrotaan olevan parhaimmassa kunnossa. Kaikkien vankilan asunto-osastojen kerrotaan olevan siistejä ja hyvässä järjestyksessä, mutta selonteon tekijän mukaan se ei riitä muuttamaan rakennusten luomaa synkkyyttä.¹⁸

¹⁴ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

¹⁵ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

¹⁶ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

¹⁷ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. 5.6.1963. Kirje Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan johtajalle. Lähettänyt ylijohtajan vs. ylitarkastaja J. Nevalainen.

¹⁸ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

Aina välillä vankeja on viety varmuusselleihin,¹⁹ eli todennäköisesti eristykseen. Välillä varmuusselliin vieminen on ollut rangaistus, mikä on tullut ilmi muista dokumenteista²⁰ ja niiden vastaavista päivämääristä. Välillä siirtämiselle varmuusselliin ei ole kirjattu syytä. Varmuussellissä vietetty aika on vaihdellut, mutta yleensä kyse on ollut joistain päivistä.²¹ Vaikka varmuussellissä ei ole vietetty päiväkausia, eristäminen muista ihmisistä kokonaan on todennäköisesti ollut pääsääntöisesti vankien hyvinvointia heikentävä tekijä.

Paljusellit

Hämeenlinnan naisvangeilla oli käytössä paljusellit vuoden 2020 marraskuuhun asti, kunnes uusi naisvankila otettiin käyttöön,²² eli vuosina 1960-1963 Hämeenlinnan vankilassa selleissä oli käytössä paljut. Se tarkoittaa sitä, että vankisellissä ei yöaikaan ollut mahdollisuutta päästä vessaan, vaan tarpeet tehtiin paljuun, joka tyhjennettiin aamulla. Muissa tutkimuksissa paljusellien käytöstä on noussut ristiriitaisia kokemuksia, joihin on vaikuttanut vankien tausta. Joillekin vastaavanlaisten yöastioiden käyttö on ollut normaalia jo vankilan ulkopuolelta, ja joillekin se on ollut uusi ja hyvinvointia heikentävä tekijä.²³ Voidaan olettaa, että asia oli näin myös 1960-1963, koska vankien taustat olivat myös moninaiset.²⁴

Työnteko

Vankien työkokemukset ja ammatilliset taustat ovat vaihdelleet suuresti, ja vangeille on vankilaan tullessa kirjattu hyvin monenlaisia ammatteja, kuten esimerkiksi: merimiehen vaimo, sekatyömies, toimeton, romaani, kotiapulainen, tiskaaja, toimistoapulainen, postityöläinen, keittäjä, työläinen, työläisen vaimo, ompelija, kampaaja, työmiehen leski, tarjoilija, piiripäällikön vaimo ja tehdastyöläinen. Osalle siviiliammatti on mahdollisesti

¹⁹ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Vuorossa olleen vartiopäällikön kirjauksia päivän kulusta, useita kirjaajia. Useita mainintoja vankien viemisestä eristyselliin vuosien 1960-1963 ajalta.

²⁰ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. 26.11.1960. Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan johtokunnalle lähetetty kirje Ylijohtaja Valentin Soineelta, jossa kerrotaan vartijan pahoinpitelystä. *Vartiopäällikön päiväkirjasta* löytyy maininta päivämäärältä 2.6.1960 maininta tapahtumasta.

²¹ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Vuorossa olleen vartiopäällikön kirjauksia päivän kulusta, useita kirjaajia.

²² Kokko, 'Viimeisetkin paljusellit historiaan', *Yle Uutiset*, 15.3.2018. Niemi & Rautavuori, 'Tältä näyttää Suomen modernein vankila', *Yle Uutiset*, 16.10.2020.

²³ Leskinen & Pösö, 1982, 51.

²⁴ *Nimilehdet*, 1960-1963. Vangeille merkityt ammatit, kotipaikat ja tuomioiden syyt vaihtelevat ja ovat moninaisia.

tarjonnut väyliä työntekoon vankilassa, mutta vankien työsijoituksia vankilassa ei ole juurikaan yksilöity.

Vangeilla on ollut työvelvoite. Työstä on maksettu vangeille korvausta, eli työosuusrahaa, eli korvausta tehdystä työstä. Työosuusrahaa on kuvailtu heikoksi, eli todennäköisesti on tarkoitettu korvauksen olleen suhteellisen pieni. Työaika vankilassa oli päivittäin 8 tuntia ja 10 minuuttia, johon kuuluu 3 tupakkataukoja, joista jokainen 5 minuuttia. Työaika oli jakaantunut seuraavanlaisesti: työtä 7.00-9.30, kävely 9.30-10.00, työtä 10.00-12.00, ruokailu 12.00-13.00, työtä 13.00-16.40.²⁵

Naiset ovat työskennelleet ainakin keittiössä, ja osalle naisvangeista on vuonna 1962 tarjoutunut mahdollisuus käydä kurssi liittyen keskuslämmityskattiloiden hoitoon, mikä on tarjonnut lisää työmahdollisuuksia.²⁶ Kesäisin töitä on tehty myös pellolla, ja vankeusaikaa on ollut mahdollista suorittaa myös työsiirtolassa.²⁷ Vankien sopivuutta työsiirtolaan on arvioitu, ja jotkut vangit on todettu sopimattomiksi suoriutumaan siellä. Vanki on voinut olla sopimaton esimerkiksi terveydentilansa, luonteensa tai raskautensa vuoksi.²⁸

Vankityövoiman tehokkuutta on kritisoitunut ainakin tarkastaja vuonna 1960, ja heikkoa tehoa on selitetty monilla tauoilla, jotka katkonaistavat työntekoa. On ehdotettu, että tupakkatauot vähennetään kahteen, kuten on teollisuuden alalla muutenkin ollut käytäntö, ja kävely siirrettäisiin ruokailun yhteyteen. Vankien työtehoon on myös arvioitu vaikuttaneen työosuusrahojen määrä, vankien heikko työkyky tai heikko työhalu.²⁹

Tätä ehdotusta on todennäköisesti alettu noudattaa, sillä 1980-luvulla tehdyn tutkimuksen mukaan vankien ulkoilu-aika on ollut tuolloin lounaan yhteydessä. Vangit ovat kokeneet tämän aiheuttavan kiirettä, ja valinnan siitä, haluaako ulkoilla vai syödä.³⁰ Vankien

²⁵ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

²⁶ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. 27.4.1962 kirje oikeusministeriön vankeinhoito-osastolle Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan johtajalta Urho Antero Pulkkiselta.

²⁷ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Vuorossa olleen vartiopäällikön kirjauksia päivän kuluksi, useita kirjaajia. Kirjauksia vankien työsijoituksista ja siirroista eri paikkoihin.

²⁸ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Nimilehdet*, 1960-1963. Vankien nimilehtiin on kirjattu syitä, joiden takia heidät on arvioitu sopimattomiksi työsiirtolaan.

²⁹ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

³⁰ Leskinen & Pösö, 1982, 53.

ulkoiluajan siirtoa koskeva kohta on alleviivattu alkuperäisessä lähteessä,³¹ mikä yhdessä sen kanssa, että muutos olisi todennäköisesti myös helpottanut vartijoiden ja muiden työntekijöiden työntekoa viittaisi siihen suuntaan, että ehdotusta on alettu noudattaa nopealla aikataululla.

Voidaan todeta, että vaikka useat taudit hidastavat työntekoa, niiden eriyttäminen esimerkiksi ruokailuista on kuitenkin koetusti hyvinvointia lisäävä tekijä. Alkuperäinen tautotus on ollut vankien kannalta parempi, sillä siitä on myöhemmin koettu haittavaikutuksia.

Eräät vangit ovat pyytäneet saada tehdä työajan jälkeenkin sopivia töitä asunnoissaan. Tälle toiminnalle on annettu lupa, jos tarkoitukseen sopivaa työtä on ollut tarjolla.³² Tämä on antanut vangeille mahdollisuuden hankkia lisäansioita, ja tarjonnut mielekästä tekemistä vapaa-ajalle. Työ työajan jälkeen on ollut kuitenkin vapaaehtoista, joten vangeilla on ollut mahdollisuus käyttää aika muutenkin. Mahdollisuus valita on tarjonnut vangeille hyvinvointia lisääviä tekijöitä, kuten mahdollisuuden hankkia itselleen lisää resursseja, sekä mahdollisuuden toteuttaa itseään, vaikkakin pienessä mittakaavassa. Vangeilla on ollut myös mahdollisuus saada opetusta ja lainata kirjoja vankilan kirjastosta, ja vangeille on järjestetty kerhotoimintaa ja illanviettoja.³³ Kaikki nämä asiat ovat itsensä toteuttamisen tarpeiden toteuttamista, sosiaalisten tarpeiden täyttämistä, sekä mahdollisten henkilökohtaisten aineettomien resurssien kartuttamista.

Työtä tekemällä on ollut mahdollista tienata rahaa, joka on itsessään resurssi, ja jolla voi hankkia muita materiaalisia resursseja vankilassaoloaikana, kuten ostaa hyödykkeitä vankilan kanttiinista³⁴. Työosuusraha on myös teoriassa luonut mahdollisuuden kerätä pääomaa vankilasta vapautumisen jälkeiselle ajalle, joskaan lähteistä tai

³¹ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

³² Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

³³ ³³ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*, 29.5.1963. Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan johtokunnan kirje, allekirjoittanut ylijohtaja Valentin Soine. Kirje koskee vankilan viran- ja toimenhaltijoiden työjärjestystä, ja siinä mainitaan muun muassa nämä asiat heidän työtehtävikseen.

³⁴ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Lääkärien päiväkirjat*, 1959. Erillisenä liitteenä olleessa paperissa vuodelta 1959 mainittu, että vankilassa on kanttiini, josta voi ostaa esimerkiksi ruokaa.

tutkimuskirjallisuudesta ei selviä, onko tämä ollut käytännössä toteutunut asia. Työnteon mahdollistaminen on myös vankilassa nähty kuntouttavana tekijänä myös sairaille.³⁵

Vankeusrangaistuksista on päästetty vankeja myös koevapauteen ja ehdonalaiseen vapauteen.³⁶ Vapausrangaistuksia ei siis ole pidetty ehdoin tahdoin maksimipituuksissaan, vaan vangeilla on ollut myös mahdollisuus aikaistettuun vapauteen.

Työn tehoa heikentäviä asioita on kerrottu olleen myös epäkäytännöllisten työtilojen ja tuotannon kirjavuuden. On epäselvää, mitä lähteissä on tarkoitettu tuotannon kirjavuudella. Sillä on kuitenkin mahdollisesti viitattu monen erilaisen alan samanaikaiseen työskentelyyn, vankien tuottamien tuotteiden vaihtelevaan laatuun, liian monen asian parissa samanaikaiseen työskentelyyn tai liian monien erilaisten tuotteiden valmistamiseen. Asiasta on mielestäni vaikea sanoa varmasti, mutta nämä ovat muutamia vaihtoehtoja.

Tarkoituksenmukaisen ammattiopetuksen tai työharjoittelun antamiseksi olisi vankilassa oltava samankaltaiset työolosuhteet kuin alalla yleensä.³⁷ Vankilassa on siis kuitenkin lähtökohtaisesti ollut mahdollista suorittaa ammattiopintoja ja työharjoitteluja, sekä kansakouluopintoja, kuten laskentoa.³⁸ jotka ovat pitkällä tähtäimellä hyvinvointia lisääviä tekijöitä, koska ne lisäävät vankien mahdollisuuksia elättää itsenä vankilan ulkopuolella vapautumisen jälkeen.

Arki vankilassa

Vankien päivärytmiä esiteltiin kohdassa *Työnteko*. Kuten siitä nähdään, vankien päivärytmiä säätelivät pitkälti työnteko. Poikkeuksia toivat vankilan ulkopuoliset lomat, sekä pyhäpäivät, jolloin käytiin myös jumalanpalveluksissa.³⁹

³⁵ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. 19.3.1960. Raportti otsikolla *Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan parantolan tarkastus*, laatinut ylilääkäri Martti Paloheimo, lukenut J. Valpio.

³⁶ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat* 1960-1963. *Nimilehdet*, 1960-1963. Useita kirjauksia koskien vankien vankilassaoloaikoja.

³⁷ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

³⁸ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

³⁹ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Useita kirjauksia vankilan päivittäisistä tapahtumista.

Lisäksi ”*Vartiopäällikön päiväkirjoihin*” on kirjattu juoksevia asioita vankilan päivästä. Päiväkirjamerkintöihin on kirjattu aina esimerkiksi päivämäärä, naisvankien määrä ja vankiluokka, lasten lukumäärä ja merkinnöissä on pidetty juoksevasti kirjaa sisään tulleista ja ulos menneistä vangeista. Päiväkirjasivulla on sarake ”Muutettua ja muistettavaa”, johon on kirjattu erinäisiä huomioita päivältä, kuten loukkaantumisia, äitiyslomia, sairauslomaa, kirkossa käymisiä ja kuolemantapauksia.⁴⁰

Viikonlopuilta ja pyhäpäiviltä on aina vähemmän merkintöjä kuin arkipäiviltä, joten vankilan juoksevia asioita ei siis todennäköisesti hoidettu samalla tavalla kuin arkipäivinä. Vankeja on kuitenkin viety synnytyssairaalaan ja sairaalaan myös viikonloppuisin ja pyhäpäivinä. Sakonsovittajavangit ovat voineet maksaa sakkonsa myös viikonloppuisin, ja koska sakon sovittaminen on johtanut vapautukseen, vankien vapautuksia on tehty myös viikonloppuisin.⁴¹ Eli jonkinlaista harkintaa on tehty ihmisten hyvinvoinnin priorisoimisessa rutiinin säilyttämisen yli.

Viikonloppujen ja pyhäpäivien hiljaisuus on usein purkautunut seuraavan arkipäivän, yleensä maanantain, useina merkintöinä ja oletettavana kiireellisyytenä. Vankeja on viety oikeudenkäynteihin ja hoitamaan oletettavasti vähemmän kiireellisiä terveyteen liittyviä asioita vankilan ulkopuolelle.⁴²

Vartiopäällikön päiväkirjoissa toistuvat samankaltaiset merkinnät päivittäin ja vankilan päivärytmi on voitu esitellä yhdessä raportissa,⁴³ joten voidaan olettaa, että vankilan arki on ollut pitkälti samojen rakenteiden ja rutiinien varassa. Rakenteiden samankaltaisuus on voitu kokea rajoittavana ja tylsistyttävänä, mutta toisaalta tapahtumien ennalta-arvattavuus ja samana toistuvat tapahtumat ovat voineet osaltaan lisätä turvallisuudentunnetta ja rauhoittaa vankien mielialaa.

⁴⁰ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Useita kirjauksia vankilan päivittäisistä tapahtumista.

⁴¹ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Useita kirjauksia vankilan päivittäisistä tapahtumista.

⁴² Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Useita kirjauksia vankilan päivittäisistä tapahtumista.

⁴³ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Useita kirjauksia vankilan päivittäisistä tapahtumista ja Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

Arjen rakenteisiin muutosta tarjosivat myös lomat, joita on myönnetty ainakin hautajaisia varten.⁴⁴ Vaikkei hautajaisia varten myönnetty loma olisikaan ollut varsinainen irtautuminen arjesta, sen hyvinvointia vahvistava tekijä on enemmänkin siinä, että naisvangilla on ollut mahdollisuus päästä osallistumaan omaisensa kuolemaan liittyvään riittiin ja oletettavasti päästä näkemään muitakin omaisiaan.

2. luku: Terveys ja sosiaalinen kanssakäyminen

Ravinto

Hämeenlinnan vankilassa siirryttiin vuonna 1960 toisenlaiseen ruuanjakelujärjestelmään, jossa vangit saivat itse hakea ruokaa jakelulinjastosta ja pyytää sellaisen määrän kuin halusivat, sen sijaan, että se olisi annosteltu valmiiksi ja päässyt jäähtymään liikaa. Ruuan laatuun oli myös kiinnitetty lisää huomiota ja tehty parannuksia. Naisosastoilla oli myös siirrytty aamupuuron sijaan aamuteehen, johon kuului: 2 grammaa teetä, 30 grammaa margariinia, 30 grammaa sokeria ja noin 200 grammaa leipää. Enemmistö oli aamuruokailun muutokseen tyytyväisiä.⁴⁵ Muita ruokalistoja ei löytynyt.

Vastaavanlaista ruokailujärjestelmää käytettiin myös 1980-luvulla, ja siitä on todettu kokemuksina, että ruokamäärät on koettu riittävinä, mutta ruuan laatuun, ruokailujärjestyksen toistuvuuteen ja ruokailutilanteeseen oltiin tyytymättömiä.⁴⁶ Ruuan ja ruokailun merkitys todella on syvällisempi kuin pelkkien fyysisten tarpeiden täyttäjän, mutta niitä on vaikeampi arvioida ilman vankien omia kokemuksia. Ruoka vaikuttaa kuitenkin olleen riittävää ja energiantarpeen täyttävää.

Terveydenhuolto

Vankila on tarjonnut vangeille terveydenhuoltoa. Vankeja on viety sairaalaan, lääkärille, optikolle ja synnyttämään ulos vankilasta.⁴⁷ Vangeilla on ollut mahdollisuus vankilassa

⁴⁴ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Useita kirjauksia vankien lomilla oloista.

⁴⁵ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

⁴⁶ Leskinen & Pösö, 1982, 55.

⁴⁷ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Useita kirjauksia vankien viemisestä kyseisiin paikkoihin.

ollessaan saada silmälasit lainaan, sekä lunastaa ne vankeusajan jälkeen itselleen. Heillä on myös ollut mahdollisuus hammashoittoon pääsyyn.⁴⁸

Vankilassa oli kaksi tuberkuloosiparantolaa, jotka kumpikin olivat kuitenkin vuonna 1960 remontin tarpeessa.⁴⁹ Lähteistä löytyy useita kirjauksia siitä, että vankeja on viety vankilasta parantolaan,⁵⁰ joten voidaan päätellä, että kulkutautien leviämistä on pyritty estämään ja parantumista edistämään niiltä osin kuin se on suljetussa ympäristössä ollut mahdollista.

Synnyttäminen ja lapset

Naisvankien oli jo vuosina 1960-1963 mahdollista saada lapsensa mukaan vankilaan.⁵¹ Lapsien läsnäolo on äidille tärkeää, ja on äidin hyvinvointia lisäävä seikka.⁵² Äitejä on lähetetty vankilan ulkopuolelle synnyttämään Höyhensaareen,⁵³ joka oli vuoteen 1968 toiminut synnytyssairaala Hämeenlinnassa.⁵⁴ Synnytys on siis tunnistettu erikoistunutta terveydenhoitoa vaativana tapahtumana, sillä jos näin ei olisi ollut, äitejä tuskin olisi lähetetty erikoistuneeseen sairaalaan sitä varten.

Synnytyksen ja pienen lapsen hoitamisen on huomioitu vaikuttavan synnyttäneen äidin hyvinvointiin, ja heille on annettu kuukauden äitiysloma työvelvoitteestaan.⁵⁵ Äitiysloman pituus on myös mahdollisesti säädetty, jotta synnyttäneen äidin keho toipuu synnytyksestä työkuuntoon. On siis mahdollista, että äitiysloman tarkoituksena on ollut olla enemmänkin tuottavuuden kuin hyvinvoinnin hyödyttäjä.

Huolta lasten hyvinvoinnista vankilassa on kannettu, ainakin myöhempinä vuosina, ja esimerkiksi lapsen edun toteutumisesta vankilaympäristössä asuessa on pohdittu.⁵⁶ Voidaan

⁴⁸ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

⁴⁹ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*. Kertomus tarkastusmatkasta Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan 23-25.3.1960. Kirjoittanut ja lähettänyt oletettavasti T. Makkonen, mutta allekirjoituksesta vaikea saada selvää. Vastaanottanut Hämeenlinnan keskus ja lääninvankila 12.IV.1960. Lukukuittaukset VK, LK ja AL.

⁵⁰ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Useita kirjauksia vankien viemisestä tuberkuloosiparantolaan.

⁵¹ Esim. Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto *Nimilehdet*, 1960-1963 ja *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963 merkintöjä mukana olleista lapsista.

⁵² Leskinen ja Pösö, 1982, 101-103.

⁵³ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Useita merkintöjä vankien siirtämisestä Höyhensaareen.

⁵⁴ *Hämeen sanomat*, 18.10.2005.

⁵⁵ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjoista*, v. 1960-1963. Laskettu äitiyslomien pituudet.

⁵⁶ Enroos, 2008, 34-36.

kuitenkin argumentoida, että lasten nuoren iän (oletettavasti 0-3 vuotta)⁵⁷ vuoksi, he tuskin muistavat juuri mitään ensimmäisistä elämästään vuosista vankilassa ja siksi on epätodennäköistä, että he kärsisivät tästä asiasta. Lapset eivät myöskään luonnollisesti osallistuneet vankilan työtoimintaan tai olleet samojen kurinpidollisten menetelmien alaisia. Ainakaan tämän asian tueksi ei löydy lähteistä tai tutkimuskirjallisuudesta todisteita.

On yleisesti tiedossa, että 0-3-vuotiaat eivät kykene pitämään itsestään huolta, eikä heitä saa jättää tunneiksi ilman valvontaa. Lapsille on ollut lastenhoitajat huolehtimassa heistä äitien ollessa työvelvoitteissaan, ja Hämeenlinnan vankilassa on ollut koulutettuja lastenhoitajia jo 1940-luvulla.⁵⁸ Näin ollen on todennäköistä, että lapset saivat ikätasonsa mukaista hoivaa ja virikkeitä myös vankilaympäristössä myös vuosina 1960-1963.

Aina äiti ei saanut tuoda lasta mukanaan vankilaan. Ehtoja lapsen mukana tuomiselle ei löydy lähteistä. Joidenkin naisvankien lapset on tuotu vankilaan vasta myöhemmin äidin tuomion alettua, jotkut puolestaan ovat tuoneet lapsen mukanaan heti, mutta lapsi on myöhemmin viety pois.⁵⁹ Lapsen poisvieminen myöhemmin on todennäköisesti ollut äidille henkisesti vaikeaa ja hyvinvointia heikentävä seikka, ainakin muualla naisvangit ovat kertoneet lasten vankilan ulkopuolella olemisen olleen vaikeaa.⁶⁰

Kuolemantapaukset

Kuolemantapauksia löytyy kirjattuna Vartiopäällikön päiväkirjoista, ja vangin menehtyminen on myös mainittu vangin nimilehdessä. Kuolemantapauksia on kirjattu vuonna 1960 kaksi, vuonna 1961 nolla, vuonna 1962 yksi ja vuonna 1963 nolla.⁶¹ Kuolemantapaukset voi jakaa hirttäytymällä tehtyihin itsemurhiin ja muihin kuolemantapauksiin. Vuonna 1960 on ollut myös yksi epäonnistunut hirttäytymisen yritys.

⁵⁷ Leskinen ja Pösö, 1982, 101-103 on esitetty ikä 0-2 vuotta. Myös Enroos, 2008, 27 esitetty vuonna 1946 ikä 0-2 vuotta ja s. 48 ennen vuotta 2006 ikä 0-3 vuotta ja voidaan olettaa, että lasten ikä on ollut vuosina 1960-1963 suunnilleen samoissa vuosissa.

⁵⁸ *Naisvankien erityisongelmat*, 1992, 30.

⁵⁹ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Useita kirjauksia lasten tuomisesta vankilaan ja poisviemisestä vankilasta.

⁶⁰ Leskinen ja Pösö, 1982, 101-103.

⁶¹ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Kirjaukset vankien kuolemista ja itsemurhayrityksistä.

Yhdistettynäkin kuolemantapauksia on mielestäni määrällisesti vähän, vaikka itsemurha kertoo aina syvästä yksilöllisestä pahoinvoinnista ja elämäntilanteen toivottomuudesta, jota vankilassa oleminen ei selvästikään ole parantanut. On myös huomionarvoista, että vuoden 1960 itsemurha ei ole tapahtunut Hämeenlinnan vankilassa, vaan toisessa vankilassa. Kuollut vanki on kuitenkin ollut juuri ennen kuolemaansa Hämeenlinna vankilassa. Itsemurhaa yrittänyt vanki on myös ennen kuolemaansa karannut ollessaan lomilla.⁶²

Lähteistä ei tule ilmi itsemurhien tai muidenkaan kuolemantapausten syitä. Yleisesti löytyy merkintöjä vankien terveydellisistä ongelmista, sekä siitä, että niihin on ollut tarjolla ainakin lääkehoitoa.⁶³ Keskusteluavusta tai terapiasta ei löydy merkintöjä lähteistä, mutta välillä vankeja on siirretty suorittamaan tuomiotaan psykiatriseen sairaalaan.⁶⁴ Terveydellisiä ongelmia on siis tunnistettu ja hoidettu, mutta ilman lääketieteellistä osaamista on minun erittäin vaikeaa ymmärtää, miten mahdolliset terveydelliset ongelmat vaikuttivat vankien itsemurhapäätökseen tai muuhun kuolemansyyhyyn. On myös mahdollista, että kyseiset vangit ovat yrittäneet pitää ongelmansa piilossa, eivätkä ole edes raportoineet niitä.

Kuolemantapauksista ei löydy lyhyiden merkintöjen lisäksi sen enempää tietoa. Ei ole esimerkiksi ruumiinavauspöytäkirjoja, hautausjärjestelyjä tai kuolinsyyntutkintaa. Yhden naisvangeista on todettu kuolleen aamuyöllä,⁶⁵ mutta muista ei löydy edes vastaavaa epätarkkaa ajanmäärettä. Yhden miesvangin kuolemantapauksesta löytyy tapaustutkinta, jossa todetaan, ettei se aiheuta enempää toimenpiteitä kuin oli jo tehty.⁶⁶ On siis mahdollista, että kuolemantapauksia on selvitetty perinpohjaisemmin, mutta dokumentteja ei vain ole säilynyt.

Tutkimuskirjallisuudessa vankien mielenterveyden ongelmat ja niiden puutteellinen hoito vankilassa ovat nousseet useasti esiin.⁶⁷ Paremmat mielenterveyden hoitokeinot ja

⁶² Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960. Kirjaus vangin karkauksesta.

⁶³ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Lääkäriin päiväkirjat*, 1960-1963. Kirjaukset vankien sairauksista ja hoidoista.

⁶⁴ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Kirjauksia vankien siirroista pois vankilasta.

⁶⁵ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960. Kirjaus vangin kuolemasta.

⁶⁶ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*, 1962.

⁶⁷ Esim. *Naisvankien erityisongelmat*, 1992, 21-22 ja 43.

sosiaalityön kohtaaminen olisivat itsemurhien ennaltaehkäisyssä helpottaneet itsemurhien ennaltaehkäisyä ja niiden väheneminen olisi ollut todennäköisempää.

Merkintöjä siitä, kuinka usein vankeja käytiin yöllä katsomassa, vai käytinkö ollenkaan, ei ole säilynyt. Yövartiointia vankilassa todennäköisesti kuitenkin oli, ottaen huomioon, että se on yleinen käytäntö. Säännöllisellä kiertämisellä osastolla olisi voitu kuitenkin ennaltaehkäistä itsemurhia ja mahdollisesti havaita ne ajoissa. Vuoden 1960 itsemurhayritys on esimerkiksi jäänyt vain yritykseksi, ja ottaen huomioon, että tekotapana oli hirttäytyminen, joku on todennäköisesti ehtinyt keskeyttämään tapahtuman. 1980-luvulla Hämeenlinnan vankilassa vartija oli mahdollista kutsua myös öisin sellille.⁶⁸ 1960-luvun käytännöistä ei ole lähteiden perusteella tietoa.

On myös mahdollista, että vankien kokema epäluottamus vartijoita kohtaan⁶⁹ on voinut estää avun pyytämisen akuutissa tilanteessa, vaikka se olisikin ollut mahdollista. Jatkuva kiertäminen yöllä ja vankien tarkistaminen on myös voinut olla vankien yöunta katkonaistava tekijä, ja siten pidemmän päälle heikentää hyvinvointia, koska lepoaika ja yksityisyys häiriintyvät.

Kuolemantapauksia on kuitenkin ollut hyvin rajattu määrä, joten mistään hälyttävän laajasta ilmiöstä ei kuitenkaan ole ollut kyse. Näin ollen elinolot yleisesti ottaen todennäköisesti takasivat riittävän hyvinvoinnin, ja vankilassa eletty aika oli vähintäänkin siedettävä. Yksilöllisellä tasolla kuolema vankilassa on kuitenkin ollut traaginen tapahtuma, ja paremmilla keinoilla tunnistaa ja hoitaa esimerkiksi mielenterveyden ongelmia itsemurhilta olisi voitu välttyä. Vankila on myös yhteisö, ja kuolemantapaukset ovat yhteisön jäsenien arkea ja hyvinvointia järkyttäviä asioita.

Uskonto, sosiaaliset suhteet ja vähemmistöt

Uskonnollinen enemmistö ovat olleet evankelisluterilaiset, ja merkittävä uskonnollinen vähemmistö ovat olleet kreikkalaiskatoliset. Heistä on kerätty listoja ja heillä on ollut mahdollisuus käydä oman uskontokuntansa jumalanpalveluksissa.⁷⁰ Ainakin yksi uskonnollinen vähemmistö on siis otettu huomioon, ja heille on tarjottu mahdollisuus

⁶⁸ Leskinen ja Pösö, 1982, 51.

⁶⁹ Leskinen ja Pösö, 1982, 92-93.

⁷⁰ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Listat uskontokuntaan kuuluneista vangeista ja osallistumisista jumalanpalveluksiin.

harjoittaa uskontoaan. Ajan viettäminen oman uskontokunnan muiden jäsenten kanssa on voinut olla sosiaalisten suhteiden solmimisen kannalta positiivinen tekijä, ja näin ollen myös edistää hyvinvointia.

Samat asiat koskevat myös uskonnollista enemmistöä, joille on myös tarjottu mahdollisuus jumalanpalveluksiin sunnuntaisin, sekä kristillisinä juhlapyhinä, kuten jouluna ja pääsiäisenä. Ainakin suurin osa vangeista on myös osallistunut jumalanpalveluksiin.⁷¹ Jotkut vangit ovat myös löytäneet uskonnosta ja hengellisyydestä itselleen voimaa,⁷² jolloin uskonnon harjoittaminen todennäköisesti ollut erityisesti hyvinvointia edistävä tekijä, koska vangilla on ollut mahdollisuus toteuttaa itseään. On myös mahdollista, että jumalanpalveluksiin osallistuminen on ollut vangeille pakollista, mikä on puolestaan saattanut heikentää vankien hyvinvointia.

Vankilaan sisään otetuille vangeille on kirjattu henkilötietoihin muun muassa ammatti ja syntymäpaikka. Syntymäpaikkojen perusteella vankilasta löytyi ainakin yksi Suomen ulkopuolella syntynyt vanki.⁷³

Ammatteihin on monelle merkitty romani tai romaani.⁷⁴ Tällä on kuitenkin todennäköisesti tarkoitettu romanikulttuurin piirissä eläneitä ihmisiä, eli etniseltä taustaltaan romaneita, eikä niinkään mitään erillistä elinkeinoa. Ottaen huomioon, että romanit nousevat omana ryhmänään esiin vankila-asiakirjoista, jonkinasteisesta ylliedustuksesta naisvankien keskuudessa voidaan puhua.

Romaneiden yhteiskunnallinen asema on Suomessa ollut pitkään heikko, ulottuen myös vuosille 1960-1963. Esimerkiksi vuosina 1960-1963 voimassa ollut irtolaislainsäädäntö on heikentänyt kiertävien romaneiden elintaso,⁷⁵ ja ensimmäinen romanisukupolvi on aloittanut säännöllisen koulunkäynnin vasta 1960-1970-luvuilla,⁷⁶ joten 1960-luvun alussa vankilassa olleet romaninaiset ovat todennäköisesti olleet koulutukseltaan

⁷¹ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Vartiopäällikön päiväkirjat*, 1960-1963. Kirjauksia vankien osallistumisesta jumalanpalveluksiin.

⁷² Jeskanen, 2014, 19.

⁷³ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Nimilehdet*, 1960-1963.

⁷⁴ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Nimilehdet*, 1960-1963. Kirjoitusasu vaihdellut.

⁷⁵ Jeskanen, 2014, 12.

⁷⁶ Jeskanen, 2014, 15.

heikommassa asemassa valtaväestön naisvankeihin verrattuna. Tällöin heillä on saattanut olla myös vähemmän henkilökohtaisia resursseja hyvinvointinsa parantamiseen.

Romaninaiset on huomioitu myöhemmässä tutkimuksessa erityisryhmänä, johon on hyvä keskittää tutkimusta heidän asemansa parantamiseksi, ja vuonna 2014 on tehty laajempi selvitys romaninaisten vankilassaolosta. Tutkimuksessa romaninaiset kokivat osittain yhteisöllisydentunnetta muiden romaninaisvankien kanssa,⁷⁷ mutta toisaalta romaneiden asema vankilan sisällä saattoi olla heikko ja heihin kohdistui ennakkoluuloja ja eriarvoistavaa kohtelua työntekijöiden suunnalta.⁷⁸ On mahdollista, että vuosien 1960-1963 romaninaisvankien kokemus vankilasta on ollut näiltä osin samakaltainen.

Lähteissä on mainittu myös yksi homoseksuaali naisvanki. Hän työskenteli useita vuosia vankilan keittiössä, mutta hänet siirrettiin sieltä pois ja muihin tehtäviin vankilan homoseksuaalisuuden takia. Hänen siirtämisensä muualle aiheutti vankien keskuudessa vastustusta, ja muut vangit tekivät kantelun vankilan ruuasta siirron jälkeen, väittäen eräällä lounaalla tarjottuja lihapullia pilaantuneiksi. Kantelu ruuasta todettiin aiheettomaksi, ja tarkastajat laittoivat kantelun enemmän sen piikkiin, että muut vangit vastustivat ensiksi mainitun naisvankin siirtoa muualle.⁷⁹

Vankilan henkilökunta on siis suhtautunut kielteisesti seksuaalivähemmistön edustajaan, ja vienyt häneltä mahdollisuuden työskennellä tehtävissä, joissa hän on osoittautunut kyvykkääksi ja joista hänellä oli kokemusta vuosien ajalta. Tämä on todennäköisesti ollut kyseiselle vangille hänen hyvinvointiaan heikentävä tekijä, koska häneltä on viety mahdollisuus toteuttaa itseään ja tulla hyväksytyksi ryhmään, johon hän on ennen kuulunut. Tapaus on myös mahdollisesti asettanut muut vankilassa mahdollisesti olleet homoseksuaalit vangit asemaan, jossa he ovat pelänneet oman työnsä puolesta, jos heidän seksuaali-identiteettinsä paljastuu. Tapaus on siis voinut vaikuttaa useammankin vangin hyvinvointiin negatiivisesti.

⁷⁷ Jeskanen, 2014, 63.

⁷⁸ Jeskanen, 2014, 54.

⁷⁹ Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*, 18.4.1963. Kirje Oikeusministeriön Vankeinhoito-osastolle Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan johtajalta Urho A. Pulkkiselta ja talouspäällikkö V.W. Nurmelta. Kirjeessä monta liitettä; johtajan kirje, selvitys vangin tekemästä kantelusta koskien vankilan ruokaa ja alkuperäinen vangin kirje, jossa kannellaan vankilan ruuasta. Kyseisessä pöytäkirjassa homoseksuaalisuutta on käsitelty sairautena, ja asia on annettu suoraan syyksi kyseisen vangin siirtoon.

Toisaalta tapaus osoittaa vankien keskinäistä yhteisöllisyyttä ja ystävyyssuhteita, sekä sitä, että vangeilla on ollut mahdollisuus kirjoittaa ulos ja valittaa jollekin taholle vankilan asioista, ja valituksia on myös tutkittu. Vankien keskuudessa on toki esiintynyt myös epäsopua, ja ainakin kerran erimielisyydet ovat kärjistyneet väkivaltaisuudeksi asti.⁸⁰

Toinen todennettu tilanne, jossa vangit ovat voineet kirjoittaa vankilasta ulos, on ollut armahdusten anominen.⁸¹ Näissäkin tilanteissa vankia on kuullut jokin taho vankilan ulkopuolella, ja vangilla on ollut mahdollisuus aktiivisesti vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin. Tämä on osaltaan mahdollistanut vankien itsensä toteuttamisen tarpeita, sekä välillisesti muita tarpeita.

Kaiken kaikkiaan vähemmistöasema on vangilla todennäköisesti ollut hyvinvointia heikentävä tekijä, sillä hän on voinut mahdollisesti kokea ennakkoluuloja ja syrjintää muilta vangeilta ja todistetusti joissain tapauksissa ovatkin kokeneet näitä asioita henkilökunnalta. Uskonnollisissa menoissa on merkittävin vähemmistö, kreikkalaiskatoliset, on kuitenkin otettu huomioon.

Loppuluku

Vankilan arki oli pitkälti samanlaista, ja arki rytmittyi työnteon ja ruokailujen ympärille. Arkeen muutosta toivat vankilan ulkopuolella hoidetut asiat, kuten sairaalassa käynnit, sekä pyhäpäivien jumalanpalvelukset. Vankilasta oli mahdollista saada myös lomaa. Arjen samana pysyvä rakenne on voinut tuntua vangeista rajoittavalta, mutta toisaalta tuoda myös elämään vakautta, mikä osaltaan edistää hyvinvointia. Vankilasta ulospääseminen ja rutiinia rikkovat asiat ovat todennäköisesti myös olleet hyvinvointia tukevia asioita.

Työnteko on tuonut vangeille tarkoituksellista tekemistä päiville, mahdollisuuksia toteuttaa itseään ja mahdollisuuksia hankkia itselleen resursseja muun muassa rahan muodossa ja aineettomien osaamisresurssien muodossa. Nämä kaikki ovat hyvinvointia

⁸⁰Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*, 4.4.1963. Kirje vankilaoikeudelle Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan johdolta, allekirjoittaneet johtokunnan puolesta johtaja Urho A. Pulkkinen ja apulaisjohtaja Annaleena Nortia. Kirjeessä tutkintapöytäkirja tapahtumasta, sekä vankilajohdon tekemä lyhennelmä.

⁸¹Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Nimilehdet*, 1960-1963. Merkintöjä siitä, jos vanki anonut armahdusta presidentiltä, ja onko anomus hyväksytty.

tukevia rakenteita. Työn tehon lisäämiseksi on kuitenkin vankilan johdon suunnalta tingitty hyvinvointia tukevista asioista, kuten tauotuksesta.

Asuinympäristö on ollut korjauksen tarpeessa, niin vankilan kuin tuberkuloosiparantoloiden osalta. Korjausta on kuitenkin alettu suorittaa. Vasta valmis ja korjattu asuinympäristö on vahvasti vankien hyvinvointia edistävä tekijä, ja remontin keskellä eläminen ei. Asuinympäristöä on kuitenkin kuvailtu siistiksi, mikä viestii siitä, että asuinympäristöstä on huolehdittu niiltä osin kuin se on ollut mahdollista. Vangeilla on ollut siis mahdollisuus huolehtia oman ympäristönsä siisteydestä.⁸² Tämä on yhteisöön osallistava ja hyvinvointia tukeva tekijä. Paljusellien käyttö on voinut olla henkilökohtaisista tottumuksista riippuen vangille hyvinvoinnin kannalta neutraali tai heikentävä tekijä.

Vangeille tarjottu ruoka on ollut erittäin todennäköisesti energiatarpeeltaan ja määrältään riittävää. Riittävä ravinnonsaanti tukee terveyttä ja hyvinvointia ja mahdollistaa sen, että jaksaa tehdä muita asioita. Vankien terveydenhuollosta on huolehdittu muun muassa viemällä heitä lääkäriin, hammaslääkäriin ja optikolle. Naisvankeja on myös viety synnytyssairaalaan vankilasta, ja joidenkin vankien on ollut mahdollista tuoda lapsensa mukanaan vankilaan. Terveystuolto on hyvin konkreettisesti vankien hyvinvoinnista huolehtimista, ja sitä tukeva tekijä. Lapsesta huolehtiminen on myös rakastamisen ja itsensä toteuttamisen tarpeiden kautta hyvinvointia tukeva tekijä.

Vankien itsemurhia ja muita kuolemantapauksia on tapahtunut muutama. Itsemurhiin johtaneista olosuhteista ei ole tietoa, mutta tähän ratkaisuun päätyneiden naisvankien hyvinvointi on todennäköisesti ollut erityisen heikko. On myös todennäköistä, että paremmilla keinoilla hoitaa mielenterveyttä ja kohdata naisvankien ongelmia itsemurhia olisi voitu ennaltaehkäistä.

Sosiaalisessa ympäristössä vankien hyvinvointiin vaikuttavina tekijöinä esiin nousevat sosiaaliset suhteet, uskonto ja vähemmistöasema. Vankien on ollut mahdollista olla kanssakäymisessä toistensa kanssa ja solmia jonkinasteisia ystävyysuhteita, mikä on

⁸² Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto, *Saapuneet kirjeet*, 4.4.1963. Kirje vankilaoikeudelle Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan johdolta, allekirjoittaneet johtokunnan puolesta johtaja Urho A. Pulkkinen ja apulaisjohtaja Annaleena Nortia. Kirjeessä liitteenä tutkintapöytäkirja vankien välisestä väkivallasta, jossa väkivaltaa tehnyt vanki on sanonut väkivallan syyksi sellitoverinsa ”siivousvimman”. Tämä viittaa siis mahdollisuuteen siivota omaa asuinympäristöä.

hyvinvointia tukeva tekijä. Välillä heillä on kuitenkin ollut myös erimielisyyksiä ja suoranaista toisiinsa kohdistuvaa väkivaltaa, joka puolestaan vastaavasti on ollut hyvinvointia heikentävä tekijä. Uskonnon vaikutus hyvinvointiin on voinut olla positiivinen tai negatiivinen, riippuen siitä, onko uskonnollisuuteen osallistuminen ollut vapaaehtoista, mihin ei tosin lähteiden perusteella voi saada vastausta.

Vähemmistöasema etnisyyden tai seksuaali-identiteetin puolesta on todennäköisesti ollut enemmän hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttava tekijä, ottaen huomioon, että ainakin yksi vanki on todistettavasti siirretty pois työtehtävistään seksuaali-identiteetin takia.

Tutkimista vankien hyvinvoinnista jää vielä paljon, esimerkiksi vankien omat kokemukset 1960-luvun alun vankilaoloista ja heidän omasta koetusta hyvinvoinnistaan valaisisivat erityisesti sosiaalisen ympäristön tekijöitä paremmin.

Lähteet ja kirjallisuus

I Arkistolähteet

Kansallisarkisto, Hämeenlinna

Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan arkisto

Lääkärin päiväkirjat 1959-1963

Nimilehdet (naiset) 1960-1963

Saapuneet kirjeet 1960-1963

Vartiopäällikön päiväkirjat 1960-1963

II Tutkimuskirjallisuus

Allardt, Erik, *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino: Porvoo, 1976.

Asetus rangaistusten täytäntöönpanosta 39B/1886 (kumottu), www.mlang.name. Luettu 13.04.2021.

Enroos, Rosi, *Vankila lapsuudessa- lapset vankilassa Tutkimus lapsista, joiden elämää äidin vankeus värittää*. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2008. Vammalan kirjapaino Oy: Vammala, 2008.

Jeskanen, Inka, *Romaninainen vankilassa, Naisten vuoro -projektin selvitys*. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 1/2014.

https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/0MRAXSQr1/2014-01_Jeskanen_Romaninainen_vankilassa.pdf.

Kokko, Tiina, ”Viimeisetkin paljusellit historiaan – Hämeenlinnaan rakennetaan uusi naisvankila”. *Yle Uutiset*. 15.03.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10118117>. Luettu 15.11.2021.

Leskinen, Riitta & Pösö, Tarja, *Naisvanki vankilassa*. Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston julkaisuja 4/1982. Valtion painatuskeskus: Helsinki, 1982.

Maslow, Abraham, ”A Theory of Human Motivation”. Green, Christopher, *Classics in the History of Psychology*. <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>.

Naisvankien erityisongelmat. Vankeinhoitoasiain neuvottelukunta julkaisunumero 8. Painatuskeskus Oy: Helsinki, 1992.

Niemi, Petri & Rautavuori, Lauri, ”Tältä näyttää Suomen modernein vankila, jonka vangit pääsevät sellistä nettiin – ”Vangit tarvitsevat digitaitoja yhteiskunnassa selviämiseen””. *Yle Uutiset*. 16.10.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11596611>. Luettu 15.11.2020.

”Paavonkulma tunnetaan yhä Höyhensaarena”. *Hämeen sanomat*. 18.10.2005. Päivitetty 13.06.2018. <https://www.hameensanomat.fi/uutiset/paavonkulma-tunnetaan-yha-hoyhensaarena-39769/>. Luettu 16.11.2021.

Pösö, Tarja, *Naisesta naisvanki? Tutkimus naisten rikollisuudesta*. Tampereen yliopisto Sosiaalipolitiikan laitos Tutkimuksia 83. Tampereen yliopisto Jäljennepalvelu: Tampere, 1986.

Rikosseuraamuslaitos, *Historiaa*.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/historiaa.html>.

Tammi-Moilanen, *Naisvankiselvitys- Selvitys naisvankien olosuhteista, toiminnoista ja turvallisuudesta*. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 4/2020.
[https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys - Selvitys naisvankien olosuhteista%2C toiminnoista_web.pdf](https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-_Selvitys_naisvankien_olosuhteista%2C_toiminnoista_web.pdf).

Vainio-Korhonen, Kirsi, ”Vastuullinen historia”. Eilola, Jari & Koskivirta, Anu & Lidman, Satu (toim.), *Historiantutkimuksen etiikka*. Gaudeamus: Helsinki, 2017.

Vankeuslaki 767/2005, finlex.fi.